

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies decimus et undecimus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1868

Vita Auctore anonymo Ex Bibliothecæ Vaticanæ Ms. 6453, cum Vita
altera, quæ jam prodiit a, collata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71246](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71246)

AUCTORE
C. B.

regionibus, quas Albuin ceperat, Italia ex maxima parte capta et a Longobardis subjugata est. Ita Longobardorum historicus, nec ab eo Gregorius Turonensis Historiæ Francorum lib. 4, cap. 41, al. 35, dissentit; sic enim ibi habet: Alboinus Longobardorum rex..... Italiam cum omni illa Longobardorum gente petiit..... Quam regionem ingressi, maxime per septem annos pervagantes, spoliatis ecclesiis, sacerdotibus interfectis, in suam redigunt potestatem; Ita autem tam quæ sex primis post Longobardorum in Italiam ingressum annis ab Alboino et Clepho, quam quæ deinde septimo post eundem ingressum anno a ducibus, sub quibus e jam dictis Longobardi tum fuerunt, gesta sunt, Gregorius hic perstringit, ut eum inter et Paulum Diaconum, qui, Italiam septimo post Longobardorum in hanc ingressum anno misere per supra memoratos horum duces vastatam fuisse, prociue huc transcriptis verbis docet, quam optime conveniat.

mensibus, Octobri nempe, obiit, cum forsam ante in insula Ivæ, quo sese

35 Quapropter, cum sic habeat, ac sub Aprilem anni 575, quo e jam dictis dominari cœpere duces illi, septimus a Longobardorum in Italiam ingressu annus compleatur, consecrarium fit, ut, quod de Italia per eosdem duces subjugata ac vastata Paulus Diaconus et Gregorius Turonensis produnt, quatuor prioribus dicti anni 575 mensibus fuerit peractum, utque proinde post hos Sancti nostri in insulam Ivam secessus, huncque deinde secutus obitus contigerit. Quod si iis, quæ Pagius in Criticis ad annum 571, num. 2 scribit, standum foret, Italiæ per Longobardorum duces vastatio non septimo post horum in regionem illam ingressum anno, seu, ut jam docui, prioribus quatuor anni 575 mensibus, sed duobus circiter annis serius foret signanda; verum Saxius in suis in Sigonium de Italiæ regno, Mediolani anno 1732 recusum, Notis col. 15 et seq. dilucide et solide Pagium ea in re refellit. Quod cum ita sit, ac proin Italiæ vastatio, post quam, ut dixi, Sanctus in insulam Ivam sese recepit, indubie prioribus quatuor anni 575 mensibus evenerit, non est, cur opinio, qua post hos Sancti in dictam insulam secessum mortemque hunc secutam statuo, a vero putetur aliena; contra autem veram esse, seu Sancti mortem, anno 575, ut docui illigandam, post quatuor illos menses seu uno e posterioribus octo anni istius mensibus contigisse, probatur etiam ex edita Sancti Vita, in qua cum hic x Octobris die obiisse disertissime sub finem dicitur, re etiam ipsa id tum accidisse apparet credendum.

recepit, vitam solitariam aliquot jam mensibus du-

36 Ceterum Sylicanus Razzius Operi suo, quo Sanctorum Tusciæ Vitæ, idiomate Italico a se conscriptas, sub sec. XVI finem vulgavit, Gregorii Magni Dialog. libri 3 undecimum, quod totum de S. Cerbonio est, caput, Italice a se redditum, ac jam supra sæpius laudatum, ad x Octobris diem inseruit; reperiri autem in insula Ivæ montem, S. Cerbonii nomine distinctum, in Annotatione, quam capiti isti subjecit, affirmat, hincque Sanctum, cum in insulam illam, grassantibus per Italiam Longobardis, sese recepisset, solitariam in monte illo vitam aliquamdiu duxisse, absque errore credi posse, opinatur. Neque vero hic ei multum refragari velim; etsi enim, id a Sancto factum, nullo omnino queat antiquitatis testimonio probari, Razzio tamen

Vita Sancti edita utcumque suffragatur, ut pote sub finem sic habens: Beatus Cerbonius... ad insulam, quæ Elba vocatur, recessit, ibique cum suis clericis latebram fovebat; cum autem sic habeat, ac Sanctus e jam dictis x Octobris die obierit, a veritate indubie decium pronuntiare non ausim, qui dixerit factum esse, ut is, cum post anni 575 Aprilem, quo circiter septimus a Longobardorum in Italiam ingressu annus fuit completus, in insulam Ivam, Italia pene tota per Longobardos jam occupata, vicinisque etiam Populonio locis vastatis, secessisset, vitam ibidem solitariam, cui admodum, uti e supra dictis primum est colligere, erat addictus, per aliquot menses duxerit, ac tum demum, cum id fecisset, jam decrepitiæ ætatis senex ad Superos migravit præfato x Octobris die, quo etiam, ut initio docui, in Fastis sacris memoratur, ac nominatim in Mrl. Romano hodierno per hæc, quæ etiam, priusquam Comment. huic finem imponam, huc transcribo, sequentia verba: Populonii in Tuscia S. Cerbonii, episcopi et confessoris, qui, ut sanctus Gregorius refert, in vita et morte miraculis claruit.

VITA

Auctore anonymo

Ex Bibliothecæ Vaticanæ Ms. 6453, cum Vita altera, quæ jam prodit a, collata.

CAPUT I.

Sanctus traditur S. Regulo erudendus, ordinatur episcopus, ex Africa in Italiam secedit, Populonii apud S. Florentium episcopum moratur, Populoniensisque factus episcopus apud Pontificem accusatur.

Tempore, quo Ariana hæresis in toto mundo pullularet, maximeque apud gentem Gundalorum, quæ Africanam gentem devastabat, quæ eandem quasi pro divinitate excolebat, erat beatus Regulus archiepiscopus b in eadem regione, qui, gratia Sancti Spiritus afflatus, prædicare ceperat populum, ut ab hæresi se sequestraret, et Christi * Dei Filium, qui est verus Deus, totis nisibus coleret: sed, dum prædicatio ejus casso labore deficeret, cepit ipse sanctus Regulus anxie dolere, quoniam gens illa cotidie famulos Christi laniabant. Illis vero diebus veniens pater beati Cerbonii, cum videret ipsum Dei sacerdotem miraculis coruscantem, et sanam doctrinam, quæ de Domino Jesu Christo erat, omnibus prædicantem, commendavit eum beato Regulo, ut eum doceret Christi doctrinam, quatenus divini cultus sacras Litteras disceret.

2 Tunc beatus Regulus docuit beatum Cerbonium

Dominante in Africa Ariana hæresi, S. Cerbonius cum S. Regulo,

* 1. Christum

a quo litteris fuerat imbutus episcopusque ordinatus,

c

d

e

f

inde in Italiam venit, Reguloque ibidem jussu Totilæ occiso,

g

h

B

i

k

Populonium se confert,

apud Florentinum episcopum aliquandiu commoratur,

in hujus defuncti locum invitum sufficitur,

* an exorator?

bonium omnes sacras Scripturas, et effectus est ejus discipulus c. Sed dum cerneret beatus Regulus insaniam pravitate hereticæ, relicta sede, qua sacerdotes alios beabat, ascitis sibi beato Cerbonio et Felice duobus episcopis, quos ipse sacraverat d, pelagi tramitem, celoce sibi injuncta, cum tribus presbyteris et duobus diaconibus aliisque sociis commeantibus e, marinis fluctibus iter arripuit f. Sed dum alta pelagi peragrarent, marinus fragor est perturbatus, et valida tempestas contra eos surrexit et omnes in perturbatione dejecit, solummodo beatum Regulum nil perterruit, quia erat filius de pietate Domini sui.

3 Deprecatus est namque Dominum, cui pure deserviebat, cui cuncta obediunt, ut intra procellas ejus navis fieret gubernator. Cujus omnipotens Deus statim præces audivit, mare vero pacificum extitit, et suos Servos quietos abire præcepit g. Sed dum Romuleos contingeret fines, sequestratus a Sociis cepit heremiticam vitam ducere h et a Felice famulatum habere; qui dum hæc perageret et multa in eodem loco signa faceret, a quibusdam relatum est Totilæ perfido regi, qui misit suos executores, et præcepit, ut ad eum pergeret, et, si contemneret, capitalem subiret sententiam. Cujus mox dicti verba compleverunt i. Sed beatus Cerbonius et Felix ejus corpusculum sepultura tradiderunt k.

4 Post mortem vero antistitis sui cœpit beatus Cerbonius omnes populos docere in eisdem partibus commorantes, monens eos, ut in orationibus et vigiliis et jejuniis et helemosinis consisterent, quemadmodum ipse beatus pontifex assuetus erat agere. Baptizabat vero populum, qui adhuc gentili errore detinebatur, convertens eos ad fidem rectam et ad unitatem sanctæ fidei Catholicæ, et ut Christum Dei Filium adorarent. His ita gestis, pervenit beatus Cerbonius in Populoniensem civitatem, in qua erat ecclesia beatæ Dei Genitricis Mariæ, ubi erat venerabilis Florentius episcopus ejus civitatis l orans Dominum die ac nocte cum omni devotione.

5 Venerabilis autem Florentius episcopus, ut vidit beatum Cerbonium, gavisus est gaudio magno, et suscepit eum cum omni amore et honore, commorantes insimul usque dum viveret episcopus, servientes Domino cum omni alacritate et simplicitate cordis; et omnis populus gaudio repletus est, quia jam audierant de illo magna multaque mirabilia. Contigit autem in illis diebus, ut beatus Florentius dormitionem acciperet in Domino, cujus animam beatus Cerbonius ab angelis usque ad cælum vidit deferri. Congregati vero sunt cives et clerici Populoniensis civitatis in unum dicentes: Tu eris noster pastor, quia scimus a Domino te huc directum, ut regas populum nostrum.

6 Beatus vero Cerbonius hæc audiens dicebat, non se esse dignum huic operi mancipari; sacerdotes vero una cum omni populo cœperunt clamare ac dicere: Cognoscimus te, Pater sancte, Domino dignum esse et Spiritu Sancto repletum, et scientiam prudentissimam habere, et pro hac causa valde nobis necessarius es, ut sis plebis nostræ rector et doctor et exorator * apud Dominum. Beatus vero Cerbonius cœpit se excusare proclamans, se esse indignum. Populus vero una cum clero una voce dixerunt: Si tu

nolueris nos miseros sub tua protectione habere et nolueris noster pastor esse, requirat Deus animas nostras de manu tua. Cum vero beatus Cerbonius hæc audisset, statim accepit cathedram episcopalem, et ibi multo tempore populum gubernavit usque ad diem mortis suæ m.

7 Tantam namque illi Deus gratiam, dum adhuc viveret, concessit, ut ab hora, qua angeli Missam canebant, ipse mereretur suis auribus audire: hora vero, qua hæc agebantur, prima hora Dominici diei erat n: ex hac autem consuetudine accepta beatus Cerbonius semper Dominico die in episcopo suo prima aurora diei Missam super altare sanctæ Dei Genitricis Mariæ canebat, et clericis, qui cum eo erant, caritatem in amorem sanctæ Dei Genitricis facere præcipiebat. Populus vero, qui in villis habitabat, ad ecclesiam illam sic maturius venire nequibat. Cumque jam sol ortus esset, populus ex villis confluebat, ut Missam et benedictionem acciperet; sed minime poterant, quia beatus Cerbonius cum aliis sacerdotibus cibo jam refecti erant o. Quod cum populus hæc audiret, indignatus valde dicebat: Quid est hoc, quod noster Gubernator agit, qui Missam prima aurora diei canit, et tam ipse, quam et sacerdotes sui panem et vinum pro caritate sumunt?

8 Murmur ita populi inter se excitantes, omnes unanimiter ad accusandum beatum Cerbonium ad Papam Vigilium perrexerunt p. Sabato vero die ad vesperum, ut mos erat, ipse apostolicus ad ecclesiam beati Petri Apostoli venerat. Ibi itaque Populoniensis populus, qui parochiani erant beati Cerbonii, prostraverunt se ad pedes domini Apostolici dicentes: Misere nostri, beate et sanctissime pater, quia Episcopus, quem nos habemus, non nobis Christianitatem observat secundum suum ministerium; quoniam die Dominico primo diluculo Missam canit, et ipse et sacerdotes sui omnes quasi pro caritate cibum sumunt. Quando autem nos, qui longe consistimus, jam sole orto ad ipsam matrem ecclesiam venimus, nullus e sacerdotibus nobis Missam canit.

9 Papa vero Vigilius hoc audiens repletus est furore magno super beatum Cerbonium, misitque confestim legatos suos ad illum dicens: Ite et dicite Cerbonio episcopo Populoniensi ex auctoritate beati Petri Apostoli principis Apostolorum, et sanctorum Canonum, et mea, ut cum summa festinatione huc ante me veniat, ut inquiram, si verum est, que * filii illius ecclesiæ dicunt, an non; quia, si ita est, magnam heresim q mittit in populo. Legati vero cum summa festinatione ad eum pergunt, et, sicut Papa Vigilius illis præceperat, nuntiaverunt. Erat autem dies Sabati, quando nuntii ad eum pervenerunt.

10 Beatus ergo Cerbonius cum magno amore ipsos legatos recepit et dixit: Hodie nos præparemus, ut crastino die in servitio domini Papæ, sicut præcepit, eamus: erat namque Dominicus dies, quando iter arripere debebant. Tunc matutino tempore surgens ipse et sacerdotes sui ad laudes Deo canendas, dixit diacono suo: Frater, exi et vide, si adhuc juxta consuetudinem nostram tempus est Missam canere: ille vero foras exiens et intuens reversus est dicens: Domine sancte, aurora * est juxta vestram consuetudinem Missam canendi.

Beatus

A. ASONYMO.

m
Populoniensium offensio-
nem incurrit,

n

E

abs hæc apud
Vigilium Pa-
pam accusa-
tur,

p

et ab hoc Ro-
mano, quo sese
expurgat,

F

* l. quod

q

per legatos
arcessitur.

* an. hora?

A. ANONYMO Beatus vero Cerbonius præparavit se Missas canere super altare beate Mariæ et benedictionem pro caritate cum omnibus clericis suis, sicut erat usus, accepit. Tunc dicit beatus Cerbonius ad legatos illos: Fratres in amore Dei et beate Genitricis Mariæ Virginis refectionem facite nobiscum, sicut et nos faciemus. Illi respondentes dixerunt: Non sumus nos heretici, neque mandatum Domini transgredi volumus, sicut tu facis, qui in die Dominico primo diluculo Missam canis, et quasi pro caritate panem et potum accipis.

ANNOTATA.

a Exstat hæc tom. 3 Italix Sacræ auctæ col. 703 et seqq. Ad Commentarium prævium § 2.

b Ad 1 Septembris diem, quo S. Regulus martyr Mrl. Romano hodierno exstat insertus, historico-criticum de sancto isthoc Africano Episcopo Comment. texuimus; in hoc autem, qua ratione et Archiepiscopi titulus, quem nemo ex præsulibus Africanæ ecclesiæ unquam gessit, hic ei attribuitur aut queat attribui, num. 39 et seq. exponitur.

c Quæ de S. Cerbonio, in S. Reguli disciplinam dato et per hunc instructo, hic narratur, in Vita edita, præmisso, qui nihil, quod non cuilibet alteri martyri conveniat, complectitur, Prologo paucisque tantummodo adhuc, quibus S. Cerbonium ex Africa oriundum docemur, adjectis verbis, sequentem redduntur in modum: Ab ipso..... pueritiæ suæ tempore parente ejus (Cerbonii nimirum) beato Regulo archiepiscopo eum commendaverunt, ut ab ipso sacris doctrinis imbueretur. Beatus igitur Regulus cum omni alacritate eum suscipiens totius veritatem Christianæ Religionis mirifice illum instruxit.

d Episcopis pariter titulo hic memoratum, de quo etiam ad 1 Septembris diem jam egimus, S. Felicem Vita edita distinguit, ast tam hunc, quam S. Cerbonium a S. Regulo fuisse ordinatum, non adjungit.

e Ex horum numero existisse 55. Justum et Clementem, de quibus ad v Junii, itemque S. Octavianum, de quo ad 2 Septembris diem jam egimus, nonnulli contendunt; verum historico-criticum, quem ad lit. b laudavi, de S. Regulo Comment. num. 45 videsis. Vita edita S. Cerbonii S. Regulo non alios, quam Cerbonium et Felicem, Socios adjungit.

f Quandonam probabilius id factum, in iterum laudato de S. Regulo Comment. historico-critico num. 34 et quatuor seqq. ostenditur.

g Vita edita, S. Regulum mansisse in tempestate imperterritum, non dicit, nec quod de solo eodem S. Regulo Dominum deprecato hic refertur, Sancto isti magis, quam SS. Cerbonio et Felici, attribuit. En, quæ huc spectant, ejus verba: Subito surrexit contra eos sæva tempestas usque adeo, ut in perturbatione baratri omnes pervenirent. Tunc beatus Regulus una cum beato Cerbonio et Felice Dominum deprecati sunt Conditorem, ut eorum navis inter tremulas undas fieret gubernator, et suos servos exules ab illo aquarum impetu liberare dignaretur. Quorum voces omnipotens Deus subito plis precibus exaudivit; sicque mare pacificum existit, ut ventorum classibus minime perturbaretur.

h Solum S. Regulum, postquam una cum

SS. Cerbonio et Felice in Italiam esset appul-
sus, eremiticam ibidem vitam duvisse, videtur hic indicari; verum qui hic vitæ Sancti nostri locus cum jam antea edita ejus Vita, in qua tam SS. Cerbonius et Felix, quam S. Regulus, id ibidem tum fecisse traduntur, in concordiam queat adduci, in Comment. præv. num. 24 et seq. exposui.

i Id anno 542 probabilis contigisse, apud nos in historico-critico de S. Regulo Comment. plus semel jam laudato num. 46 et binis seqq. probatur.

k In Vita jam edita legitur: Cerbonius vero et Felix, sanctissimi episcopi, cadaver sui magistri et archiepiscopi MIRIFICÆ sepelierunt, itaque fors an alluditur ad miracula, quæ S. Reguli mortem ac sepulturam comitata fuisse in Sancti hujus Historia, apud nos Historico-critico de eodem Sancto Commentario, longioribus digressionibus interpolationibusque reflectis, inserta, narratur; verum quam parvam fidem miracula illa mereantur, ex iis, quæ in Comment. isto num. 18 et seq. allegantur, intelliges.

l Cum Florentius hic memoratus, de quo inter Sanctos ad xv Maii diem actum apud nos jam est, Populoniensi ecclesiæ, uti ex hoc Vitæ Sancti nostro loco constat, ante S. Cerbonium præfuerit, liquet sane ab Ughello tom. 3 Italix Sacræ in Massæ-Populoniæ episcopis perperam asseverari, nullum omnino, qui in Populoniæ Massæque sede floruerit, ante S. Cerbonem occurrere; verum, cum id scriptor ille litteris mandabat, e Sancti nostri Vitis, quarum alteram hic damus, alteram Coelus Italix Sacræ Ughelli adjunxit, neutra adhuc tenebris in lucem fuerat prolata.

m Cum Sanctus, uti in Comment. præv. monstravi, verosimilius anno 575, postquam jam ab anno circiter 544 ecclesiæ Populoniensi præfuisset episcopus, ad Superos migravit, hanc sane multo tempore, uti hic traditur, gubernavit.

n Vita jam edita hic pro Missam habet rui-
nam; ast Vitæ ejusdem exemplar, quod penes nos exstat, quodque, ut in Comment. præv. num. 15 jam monui, e Ms. membranaceo eminentissimi Cardinalis Barberini Legendario F. 284 notatur acceptum, etiam habet Missam, cumque verbis, quibus, a S. Cerbonio angelos, Missam canentes, fuisse auditos, ait, mox jungat, in initio diei auroræ die Dominico in excelsis has laudes attentius semper audiebat, haud dubie preces, quæ, dum incruentum Missæ Sacrificium Domino offertur, recitari in Dei honorem ac laudem solent, per Missam hic et in Vita, quam edimus, et in dicto exemplari intelliguntur. Ast, etsi id ita sit, mihi tamen verosimile haud apparet, a Sancto angelos, preces hujusmodi, Dei laudibus repletas, quales sunt v.g. hymni Gloria in excelsis Deo, alterque, qui triumphalis et a voce ζῆλος, Latine Sanctus, ter in eo repetita trisagius etiam non inapte vocatur canentes, diebus Dominicis singulis sub auroram fuisse auditos. Scio quidem, Sanctos nonnullos ac nominatim (Operis nostri tom. 8 Septembris in S. Michæle et omnibus Angelis num. 522 videsis) S. Nicolaum Tolentianum cantu angelico subinde recreatos fuisse, a scriptoribus, fide etiam dignissimis, referrî; verum, id frequentissime S. Cerbonio accidisse, sola fide scriptoris,

A *ris, qui rem, ducentis amplius annis ab etate sua remotam, e vulgi tantummodo traditione scribit, moxque etiam miracula miraculis absque ullo vade antiquo accumulata, in animum quis vel utrumque firmiter inducat?*

o *Ita cum Christi fidelibus, curæ suæ commissis, egisse S. Cerbonium, creditu est opido difficile. Eum quidem a nimia senectutis debilitate excusare Vila edita videtur; verum, cum Sanctus ad annum usque 575, ut in Comment. prævio num. 33 docui, vitam protraxerit, eaque, quæ hic narrantur, verosimilius, uti, quæ in eodem Comment. num. 26 dixi, suadent, anno circiter 545 egerit, tum multo quinquagenario major, nisi eum ad nonaginta amplius annorum etatem pervenisse adstruxeris, existisse haud potest. Ut sit, ut quid, cum ipse Missam ante auroram celebrabat, e sacerdotibus suis nullum, qui Sacris seriis operaretur, reliquisset jejunum, omnesque ad caritatem, id est, ad communem, quæ in mutæ charitatis indicium sumi olim a fidelibus solebat, refectionem coegisset?*

p *Populonienses una omnes Romam, quo apud Vigilium Papam accusarent S. Cerbonium, properasse, ab omni veri specie abhorret.*

q *Vocabulo isthoc intelligi hic videtur, non opinio Ecclesiæ doctrinæ, sed praxis Ecclesiæ praxi, qua Missam ante auroram solique ortum (Labbeum tom 1 Concil. col. 560 et quatuor seqq. videsis) celebrare nefas erat, contraria.*

r *Id est, pastum in mutæ charitatis testificationem.*

s *Ita etiam, improprie loquendo, subinde vocantur, qui, quamvis quidem errorem cum pertinacia, ut hæretici faciunt, haud tueantur, horum tamen instar Ecclesiæ præcepta consuetudines infringunt.*

CAPUT II.

C *Sanctus Romam cum legatis proficiscitur, in via patrat miracula, Pontifici se sistit ac satisfacit, Populonium redit, prodigiose ab urso evadit illæsus, in insulam Ilvam secedit, ibidemque mortuus Populonium ad tumulum effertur.*

Cerbonius, Romam tendens, in via Papæ legatis,
 Tunc arripientes iter, ut Romam pergerent, cum pervenissent trans fluvium Cornium, ubi vocatur Salinolas a, cepit magna sitis illos legatos detinere et dicebant ad beatum Cerbonium: Pater sancte, magnam sitim habemus, indica nobis aquam, ut bibere valeamus. Respondit beatus Cerbonius: Credite mihi, fratres, quia in isto loco aquam minime scimus præter istud mare. Illi autem pergentes usque ad dimidium milliarium, sitis magna eos prægravabat, ita ut nullus eorum staret super pe-
 Octobris Tomus V.

des suos b et dicebant ad beatum Cerbonium: Pater sancte, adjuva nos, quia præsentialiter expiramus.

12 Beatus Præsul dixit ad illos: Fratres, quare non me audistis, ut propter amorem Dei caritatem nobiscum faceretis, et nolueritis accipere cibum et potum? Rogo ergo Dominum meum pro vobis, aliud nescio, quod faciam. Dum beatus Cerbonius pro eis oraret, videns duas cervas ante se præeuntes, dicebat illis: Præcipio vobis in nomine Domini mei Jesu Christi, ut non sit vobis licentia eundi, donec me expectetis, et statim steterunt. Tunc apprehendi vasculum suum et perrexit ad illas et lacte plenum vasculum multis ex illis, et, cum hoc fecisset, absolvit eas dicens: Licentiam habeatis Domini mei Jesu Christi pergendi ubicumque vultis c. Reversus est autem ad illos legatos, qui secum erant, et invenit eos tamquam mortuos jacentes præ nimia anxietate sitis, et dedit eis lac bibere, et refocillati sunt et restituti sanitati.

13 Deinde simul pergentes itinere, quo cœperant, transactisque duobus diebus, dixit diaconus suus beato Cerbonio: Domine pater, tu ad dominum Papam Romanum pergis: quod munus illi offerre habes pro benedictione de ecclesia nostra? Timeo, si ad illum vacuus veneris, ne furor illius plus, quam modo est, super te exardescat. Beatus autem Cerbonius dixit: Noli mihi multum molestus esse, Deus meus, in quem spero, dabit mihi, quod ad ipsum Papam pro benedictione conferam. Inde antequam Romam pervenirent, tres viri februm vexationem habentes beato Cerbonio obviam venerunt et benedictionem petierunt.

14 Beatus autem Cerbonius signaculum sanctæ Crucis super eos faciens prostravit se in oratione dicens: Domine Jesu Christe, qui es trinus et unus, suppliciter ego indignus rogo misericordiam tuam, ut istos infirmos ab infirmitate eorum liberare digneris, quia tu es Deus omnipotens Salvator et Creator, qui peccata dimittis et omnibus infirmitatibus medelam tuæ misericordiæ concedis; et statim sani facti sunt d. Videntes autem illi legati, qui ab Apostolico fuerant missi, mirabilia, quæ per eum Dominus fecit, extimuerunt valde et inter se dicebant: si iste Episcopus Vir Dei electus non fuisset, non potuisset tanta miracula facere.

15 Pervenerunt autem ad vallem et descenderunt de monte, qui nuncupatur Gaudii, et venerunt in Pratum Neronis e, ubi ipsi legati licentiam acceperunt a beato Cerbonio, ut ejus adventum domino Papæ notum facerent. Cumque præfati legati ad Dominum Papam reversi fuissent, cœperunt ei narrare miracula, quæ beatus Cerbonius in itinere fecerat. Timor vero magnus apprehendit summum Pontificem, statimque convocans ordinavit omnem clerum suum, qui cum illo erat, cum planetis et dalmaticis et inenso, et cum Letaniis et Psalmiis venit ei obviam ad gradus beati Petri Apostoli.

16 Beatus autem Cerbonius dum per Pratum Neronis iter carperet, vidit aves copiosas et multas, quæ vocitantur Anseres, juxta morem suum congregatas, et fecit signaculum Crucis contra eas dicens: Non habeatis licentiam Domini mei Jesu Christi, ut volitetis in aliquem locum, donec veniatis mecum in præsentia do-
 15 mini

A. ANONYMO.

b

præ sitii fere exspirantibus prodigiose succurrit.

c

F

reram in Deo monstrat fiduciam, tres viros,

febril laborantes, Dei auxilio pro eis implorato, sanat.

d

F

Romam appulsus, Pontifici, a quo honorifice suscipitur,

e

cum multitudine anserum, doni loco ei offerenda, se sistit,

A. ANONYMO.

mini Papæ. Illæ vero hæc audientes venerunt prope eum, et ille cum suo baculo eas duxit usque ad gradus beati Petri Apostoli, ubi dominus Papa obviam venit, dixitque ei beatus Cerbonius: Ecce, Pater, munera parva, quæ vobis de ecclesia nostra adduximus. At vero Papa magnas ei gratias egit. Tunc beatus Cerbonius contra ipsas aves signaculum sanctæ Crucis fecit et absolvit eas dicens: Ex jussione Domini mei Jesu Christi vobis præcipio, ut voliteris, ubicumque volueritis. Tunc cœperunt ipsæ volitare in aere et abierunt f.

f
enustamque, ob quam accessit esset, edoctus;

17. Tunc Vigilus Papa, hoc miraculo viso, amplius territus mirari cœpit, et benigne pacificeque rogabat sanctum Virum, ut cum illo introiret in ecclesia beati Petri Apostoli. Cum autem ingressus fuisset beatus Cerbonius, perrexerunt ad sepulcrum sancti Petri et oravit, et post orationem interrogavit beatus Cerbonius summum Pontificem dicens: Cur me, sancte Pater, venire præcepisti? Indica mihi. Respondens Papa Vigilus dixit: Parochiani de ecclesia tua venerunt ad me proclamando dicentes, quod tu omni die Dominico summo diluculo

B Missam canis, et statim pro benedictione et caritate panem et potum accipis g; cum autem ipsi ad matrem ecclesiam jam sole orto veniunt, abstinentem ibi presbyterum non inveniunt, qui eis Missas canere possit. Mirum ita mihi est, cur ita agis, quod nullus alius agere videretur.

g

eidem Pontifici, impetrato a Deo in ejus favorem
* l. exhortor

18 Respondens beatus Cerbonius dixit: Domine Pater, potens est Deus ostendere miracula sua, cui voluerit; sed tamen ego, in quantum prævaleo, vobis do consilium. Hodie Sabbathum est; exortor* vos, ut in hac nocte firmiter oremus et non negligamus Dominum deprecari: forsitan antequam a vobis segreger, scire permittet, qualiter ego agam talia. In ipsa igitur nocte orationibus vacare non cessaverunt, usque dum tempus matutinum advenit. Tunc beatus Cerbonius ad dominum Papam dixit: Surge, Pater, et eamus, quia hora matutini jam imminet. Cumque matutinæ Laudes fuissent finitæ, beatus Cerbonius dixit diacono suo: Vade et prospice eminus, si advenit hora nostra, ut mos est, Missam canendi. Reversus est dicens: Pater sancte, hora est, quia jam aurora venit.

C

miraculo, satisfaciit, Populoniumque rediens

19 Tunc beatus Cerbonius vocavit domnum Apostolicum ad se et apprehendit dexteram manum ejus, et pedem suum dexterum similiter super suum poni fecit, quasi ad signum sanctæ Crucis eum tenere debuisset, et dixit ei: Pater, aspice in cælum. Tunc ipsi pariter ambo audientes Angelos in cælum canere Missam h, dicentes: Gloria in excelsis Deo. Beatus itaque Papa dixit ad beatum Cerbonium: Vere scio, quia Spiritus Sancti gratia in te habitat, quia Dominus revelavit tibi secreta sua; ego autem, dum advixero, in ecclesia beati Petri Apostolorum principis, ubi custos sum, te imitabor et secundum tuum exemplum faciam et successores multi post, qui hanc doctrinam retinebunt. Beatus vero Cerbonius, licentia accepta ab Apostolico, rediit Populonium i.

h

i
sanctis operibus præcipueque hospitalitate effulget, * successores

20 Ab illo ergo die quoties ad illum Vir sanctus veniebat, de sua sede Papa se elevabat et veniebat contra eum, quod et fecit cunctis diebus vitæ ejus, et post eorum obitum omnes decessores* ejus, qui apostolico ordine functi sunt, ipsum exemplum detinent usque hodiernum diem: nam consuetudo Apostolici

Ecclesiæ Romanæ non est, ut propter regem D vel alium pontificem se levet, sed tantum Populoniensis ecclesiæ episcopo assurgit k. Vir autem Domini Cerbonius miræ sanctitatis extitit, de quo beatus Papa Gregorius in Dialogo suo l testimonium protulit dicens, quia cum idem Vir sanctus hospitalitatis studio valde esset intentus, quadam die transeuntes milites hospitio suscepit, quos Gothi supervenientibus abscondit, eorumque vitam abscondendo servavit ab illorum nequitia m.

k

l

m

21 Quod dum Gothorum regi perfido Totila nuntiatum fuisset, crudelitatis immanissime vesania succensus, hunc ad locum, qui octavo hujus urbis miliario Merolis n dicitur, ubi tunc ipse cum exercitu sedebat, deduci, eumque in spectaculo populi urso ad devorandum projici*: cumque idem rex perfidus in ipso quoque spectaculo consedisset ad aspiciendam mortem Episcopi, magna turba confluit. Tunc Episcopus deductus est in medio, atque ad ejus mortem immanissimus ursus exquisitus, qui, dum humana membra crudeliter carperet, sævi regis animum satiaret.

divinitus ab urso, cui a Totila, hæc offensus, n

* supple jussit

22 Dimissus itaque ursus ex cavea est, et concitus Episcopum petiit; sed subito suæ feritatis oblitus deflexa cervice submissoque humiliter capite, cœpit lambere pedes Episcopi, ut patenter omnibus daretur intelligi, quia erga illum Virum Dei ferina corda essent hominum et quasi humana bestiarum. Tunc populus, qui ad spectaculum mortis venerat, magno clamore versus est in admirationem venerationis. Tunc ad ejus reverentiam colendam rex ipse permotus est; quippe cum quo superno judicio actum fuerat, ut, qui Deum sequi prius in custodienda vita Episcopi noluit, saltem ad mansuetudinem bestiam sequeretur o. Cujus rei testes sunt, qui tunc præsentibus adhuc nonnulli supersunt, eamque cum omni illic populo se vidisse testantur.

devorandus fuerat obiectus, eadit illæus,

E

o

23 Sanctus igitur Cerbonius, in fide recta persistens, omni populo monita prædicabat salutis: erat namque miræ abstinentiæ, piis operibus pollens, suavis et modestus tam clero, quam populo, usque ad decrepita ætatem pertingens p. Sed cum gens Longobardorum totos Italiæ fines præoccuparet, ad insulam Hyllbam perfugit, ibique usque ad diem obitus sui permansit q. In ea autem Populonii ecclesia, cui præerat, dum adhuc viveret, sepulcrum sibi præparavit, qui irruente ægritudine ad mortem veniens, clericis suis sibi que obsequentibus præcepit dicens: In sepulcro meo, quod mihi Populonii paravi, ibi me ponite.

decrepitaque jam ætatis, in insula Ilva quo ob Longobardos recesserat, p

q

24 Qui respondentibus * dixerunt: Cum illic scimus discurrere Longobardos et tenere eadem loca r, quomodo te ducemus illic *? Ipse vero respondit: Reducite me securi et nolite metuere, sed festine me sepelire curate: mox autem, ut sepultum fuerit corpus meum, ex loco eodem cum omni festinatione discedite. Defuncti igitur corpus imposuerunt navi; cumque Populonium tenderent, collecto in nubi bus aere immensa pluvia erupit. Sed, ut cunctis patesceret, ejus Viri corpus navis illa portaret, per illud maris spatium, quod ab Hyllba insula usque ad Populonium duodecim milibus distat, circa utraque navis latera procellosa valde pluvia descendit, et in navi eadem una pluvie gutta non cecidit.

vita functus, Populonium, decorante in via sanus miraculo, deseratur, l. respondentibus r
* illuc

25 Pervenientes itaque ad locum clerici sepulture

ibidemque, statim post superveniente Longobardorum duce Gummarith, sepelitur.

pulturæ tradunt corpus Sacerdotis sui, ejus præcepta servantes, ad navem cum omni festinatione reversi sunt quam mox ut intrare poterunt, in eodem loco, ubi Vir Domini sepultus fuerat. Longobardorum dux crudelissimus Gumarith advenit s, ex ejus adventu Virum Dei habuisse spiritum prophetiæ claruit, qui ministros suos a sepulturæ suæ loco sub festinatione discedere præcepit t. Hoc illi concessit divina Pietas, qui, dum viveret custos et rector eorum fuit, et post obitum ab inimicorum jaculis protegendo servavit. Glorificemus ergo Dominum, qui mirabilis est in Sanctis suis, hic et in æternum. Amen.

ANNOTATA.

a Vita edita melius, ut apparet, legit: Cum autem pervenisset ultra fluvium Corneam ad locum, qui dicitur Salinela; verum nec fluvium, qui Cornius aut Cornea, nec locum, qui Salinela aut Salinolas vocetur, apud geographos invenio. Apud Ortelium in Tusciæ Antiquæ

B typo prope Populonium notatur Vetulonium lacus, parvusque, qui in hunc se exonerat, fluvius. Hic, qui nullo nomine ab Ortelio distinguitur, Populonioque Romam properantibus occurrit, fuerit forsitan olim Cornius aut Cornea vocatus; quod autem spectat ad locum, qui fuerit Salinela aut Salinolas appellatus, hunc haud procul a mari situm fuisse, suadet hic subjectum, quod legatis Pontificiis, aquam sibi indicari postulantis, dedisse Sanctus memoratur, responsum.

b Vita edita habet: Sic æstuabant siti, ut nullus super equos tenere se posset.

c Rarum enimvero, si modo hic memorentur vera, miraculum!

d Etiam si pro vero admitteretur, quod hic narratur, miraculum, dubitari tamen adhuc posset, an Sanctus oratione, quæ hic ei tribuitur, Dominum sit precatus.

e Nec montem, qui a gaudio, nec pratium, quod a Nerone nomen habeat, prope Romam uspiam invenio.

f Anserum, qui e S. Cerbonii præcepto secuti eum ad Pontificem, mendacio etiam, ut apparet, quo illos a se Populonio adductos Sanctus dixerit, infulse admixto, hic narratur, miraculum usque adeo nonnullis placuit, ut id in non pauca Usuardina apud Sollerium Auctaria existet illatum; verum hinc nihil prorsus ad fidem ejus accedit.

g Adi, quæ cap. præcedenti subjeci, Annotata ad litt. o et r.

h In Vita edita habetur: Cumque ipse et Papa præfatus in cælum aspicerent, audierunt ambo voces Angelorum canentes: Gloria in excelsis Deo; ex hoc autem Vitæ, quam edimus, loco, per Missam id, quod supra dixi, hic intelligi, confirmatur.

i De iis, quæ huc usque a num. 7 memorix produntur, censendum quid sit, in Comment. præv. § 2 exposui. Nimirum, quod nonnumquam usuvenit, ut, quæ vere gesta sunt, adjunctis fictiliis orrentur, id quoque verosimiliter hic factum, induco in animum. Fuerit scilicet rei, nescio cujus, S. Cerbonius apud Pontificem insimulatus, hincque deinde, quo omni etiam noxæ suspitione liberaretur Sanctus, miracula aliaque, quæ hic narrantur, parum admodum credibilia temporis lapsu

fuerint ex infida vulgi fama, incrementa eundo semper acquirente verisque falsa addeute, in S. Cerbonii honorem ineptissime juxta ac imprudentissime conficta nec minori imprudentia adoptata ab iis, qui ambas ejus Vitas contexuere.

k Hæc scriptorem, rerum haud satis peritum nimoque in sedem Populoniensem affectu abreptum, videntur arguere.

l Imo Dialogorum lib. 3, cap. xi.

m Milites, quos S. Cerbonius hospitio excepit, existisse Romanos, Bailletus hodie in Sanctorum Vitæ recte, ni fallar, opinatur.

n Locum, Merolis vel Merulis vocatum, ad quem deduci Sanctus a Totila est jussus, nec prope Romam, nec in territorio Populoniensi a geographis notatum invenio. Is tamen Roma haud procul abfuisse videtur. Comment. præv. num. 28 et seq. videsis.

o Hoc miraculum S. Cerbonii ad cathedram Populoniensem promotioni seculæque hanc apud Vigilium Papam accusationi in Vita jam edita præmittitur; verum rectene, an secus, statue ex iis, quæ in Comment. præv. num. 26 et tribus seqq. disserui. Porro si miraculum illud re forsitan anno 546, cui verosimilius, ut ibidem docui, debet innecti, haud evenit, certo equidem locum ante annum 553 habuerit, cum Totila, qui prodigioso isti eventui occasionem dedit præsensque fuit, anno 552, ut Pagius in Criticis recte docet, fuerit necatus.

p Cum Sanctus, qui, quemadmodum apud nos ad 1 Septembris diem in Historico-critico de S. Regulo Comment. § iv ostenditur, haud diu ante annum 523 ex Africa in Italiam exsul migravit ac jam tum consecratus fuerat episcopus, anno demum 575, uti in Comment. præv. num. 33 docui, excesserit e vivis, eum sane ad decrepitam, uti hic in Vita, quam edimus, altera etiam Vita, quæ jam prodit, assentiente, declaratur, ætatem pertigisse, est necesse.

q Vita edita habet: Cum sæva tempestas Longobardorum Italiam devastaret nullisque parceret creditibus.... Videns beatus Cerbonius tantum scelus pullulari ad insulam, quæ Elba vocatur, propter crudelitatem Longobardorum gentis recessit ibique cum suis clericis latebram fovebat. Quod si itaque, quæ Vita illa suppeditat, spectentur, Sanctus noster, non cum jam vastata fuisset, sed cum vastaretur a Longobardis Italia, in insulam Ilvam sese recepit; verum Vita, quam edimus, id a Sancto, non amplius vastantibus, sed jam occupantibus Italiam Longobardis, factum esse, hic prodit, eique luculentissime suffragatur, quo hic standum, Gregorius Magnus utpote verbis, in Comment. præv. num. 30 transcriptis, de S. Cerbonio sic scribens: Cum Longobardorum gens in Italiam veniens cuncta vastasset, ad Ilvam insulam recessit; hinc autem simulque ex eo, quod illa Italiæ per Longobardos vastatio prioribus quatuor anni 575 mensibus, ut in Comment. præv. num. 34 et seq. ostendi, obtinuerit locum, Sanctum uno e posterioribus octo anni ejusdem mensibus obiisse, ibidem conclusi.

r Populonium nempe, hujusque, in qua sepulcrum sibi Sanctus pararat, regionem.

s Cum Longobardi, priusquam S. Cerbonius moreretur, civitatem Populoniensem, uti e supra relato, quod illi, sepeliri in hac volenti, dedisse

A ANONYMO.

dedisse Populonienses clerici memorantur, responso intelligitur, jam occupassent, nec lamen hisce, dum Sancti corpus Populonii sepeliere, quidpiam molestiæ intulerint, oportet vel ut tum inde ad tempus recessissent, vel ut et per locum, in quem, statim atque sepultus esset Sanctus, dux Gummarith ingressus hic asseritur, ea ipsa, in qua id factum erat, Populoniensis urbis regio intelligatur, et iidem Longobardi, dum Sancti corpus Populonium

navi fuit advectum, excubias ad portum haud egerint. Ceterum de miraculis, postremo hic relatis, Comment. præv. num. 27 et tribus seqq. videsis.

† *Vita edita, quod, quam hic damus, non facit, emortualem etiam S. Cerbonii diem diserte sub finem assignat his verbis: Migravit beatus Cerbonius ex hac vita ad Dominum vi Idus Octobris.*

DE S. PAULINO, ARCHIEPISC.

EBORACENSI CONFESSORE

IN ANGLIA

J. B. F.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§ I. Notitia diocesis, cui Sanctus præfuit: memoria illius in variis Martyrologiis: antiquus cultus: corporis translatio: gesta præsertim ex Beda tradenda.

ANNO DCXLIV.
Sanctus, qui
Eboraci, se-
cunda Angliæ
metropoli,

Eboracum, vulgo York, Angliæ secunda metropolis, sedet in sui nominis, cujus caput est, comitatu. Hic seu ager Eboracensis, Angliis York-Shire, qui totius Angliæ (verba sunt Camdeni in illius Descriptione) provincia est longe maxima, temperatæ censetur ubertatis. Si hic saxosa vel arenosa sit sterilitas, illic lætissima arborum fructifera, si hic sylvis sit nuda, illic densissimis nemoribus obumbrata, ita provide temperante natura, ut ipsa regio etiam sua varietate gratior et lætior videatur. In dicta hujus provinciæ, de qua plura apud laudatum Camdenum curiosus lector videre poterit, civitate primaria S. Paulinus, postquam a S. Justo, Cantuariensis ecclesiæ archiepiscopo, fuisset consecratus episcopus, sedem suam locavit, pro cathedrali adeptus ecclesiam, S. Petro Apostolo dedicatam, cujus primordia et incrementa in Monastici Anglicani vol. 3, pag. 128 refert Will. Dugdale sequentibus his verbis: Anno vero secundo post adventum Paulini, rex Edwinus de rege West-Saxonum gloriosa potitus victoria Guichelmo, (sicut legitur plenius in Historia Anglorum) insistente Paulino, baptizatus est in domo lignea, quam ob hanc crexerat causam, anno regni sui XI, qui est annus Incarnationis DCXXVII; adventus vero Anglorum in Britanniam annus CLXXX. In quo postmodum loco, de cemento et lapide, per quadrum ædificata, doctori suo Paulino sedem episcopatus donavit.

sedem suam
habuit, a mar-
tyrologis, tam
classicis,

2 Baptizatus est igitur rex Edwinus primus omnium regum Northanhymbrorum die sancto Paschæ et multi cum eo in ecclesia S. Petri Eboraci, quam ipse de ligno pro sede episcopatus construxerat: mox tamen majorem incepit lapideam, quam sanctus Oswaldus rex postea perfecit. Paulini, primi Eboracensis ecclesiæ archiepiscopi, celebris est memoria passim in omnibus Martyrologiis, post ejus obitum edi-

tis. Venerabilis Beda, in Martyrologio genuino: Et in Britannia, Paulini episcopi Eboraci; quæ totidem verba inde mutuatus est Rabanus. Usvardus Sanctum sic commemorat: In Britannia, sancti Paulini episcopi et confessoris. Elogium Adonis a Nothero contractum habet: In Britannia sancti Paulini episcopi Eboraci, qui ordinatus episcopus a beato Justo, qui a sancto Augustino, quem beatus Gregorius ad prædicandum Anglorum genti direxerat, consecratus episcopus fuerat, gentem Nordanhymbrorum, hoc est, eam nationem Anglorum, quæ ad Aquilonem Umbri fluminis habitabat, cum rege suo Eduino, Verbum fidei prædicando convertit. Et clarus vita et miraculis vi Idus Octobris in pace quievit. Accedit nostrum Ms. Florarium Sanctorum, anno 1486 ecaratum, in quo annus Sancti emortualis recte additur his verbis: F In Britannia Majori S. Paulini episcopi Eboracensis..... et clarus vita et doctrina ac miraculis in pace quievit anno Salutis DCXLIII.

3 In Mrl. quoque Rom. hoc die sequens legitur annuntiatio: Eboraci in Anglia, sancti Paulini episcopi, discipuli beati Gregorii Papæ, qui cum aliis ad prædicandum Euangelium illuc ab eo missus, Edwinum regem, ejusque populum ad fidem Christi convertit. Consonat Molanus in suis Auctariis Usvardinis. Illum pariter memorat Joannes Wilsonius in suo Martyrologio Anglicano, editionis anni 1640 ad præcitatum diem cum elogio Anglico, quod hic Latine subjicio: Rosæ in Cantia depositio S. Paulini episcopi et confessoris, qui cum S. Augustino ei Sociis Angliam ingressus convertit regnum Nordanhymbrorum, una cum Edwino istius provinciæ rege, atque ita factus est eorum apostolus. Primus Eboracensis archiepiscopus creatus erat; sed post Edwini regis mortem inde expulsus rediit in Cantiam, ibique provinciam Roffensem in culto divino dirigebat: ubi

quam recentioribus præsertimque a Bucelino

in